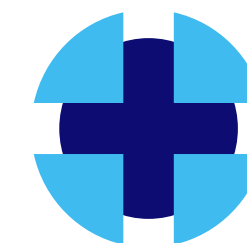

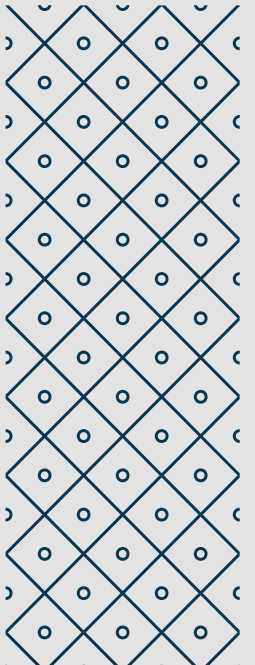

1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

VŠEOBECNÁ FAKULTNÍ
NEMOCNICE V PRAZE

Seminář SNN ČLS JEP, 21.1. 2026, Praha, KA VFN

Nové formy tabáku a nikotinu, jejich rizika a možnosti léčby

MUDr. Lenka Štěpánková, Ph.D.

Centrum pro závislé na tabáku 3. IK VFN a 1. LF UK

Univerzita
Karlova

KOUŘENÍ TABÁKU A UŽÍVÁNÍ JINÝCH FOREM TABÁKU/NIKOTINU

Vysoká prevalence kouření v ČR: nad 18 let **24,6 %**

¹Csémy et al. Užívání tabáku a alkoholu v České republice 2023 (NAUTA), SZÚ, 2024

V ČR 3 roky stagnace

x

End game

Irsko, Švédsko **2025**

Finsko, Francie, Nizozemí mezi **2030 a 2040**

Belgie, Slovinsko **2040**

Dánsko generace bez tabáku do r. **2030**

ALE:

Děti 13-15 let, v posledních 30 dnech, GYTS 2022:

21.5 % jakýkoliv tabákový výrobek,

11.2 % hořící tabák

10.8 % zahříváný tabák

21.4 % elektronické cigarety

8.1% nikotinové sáčky

15-24 let (NAUTA, SZÚ 2024)

Nikotinové sáčky : 11.5%, 6% denně

Elektronické cigarety: **30.0%**, 12.4% denně

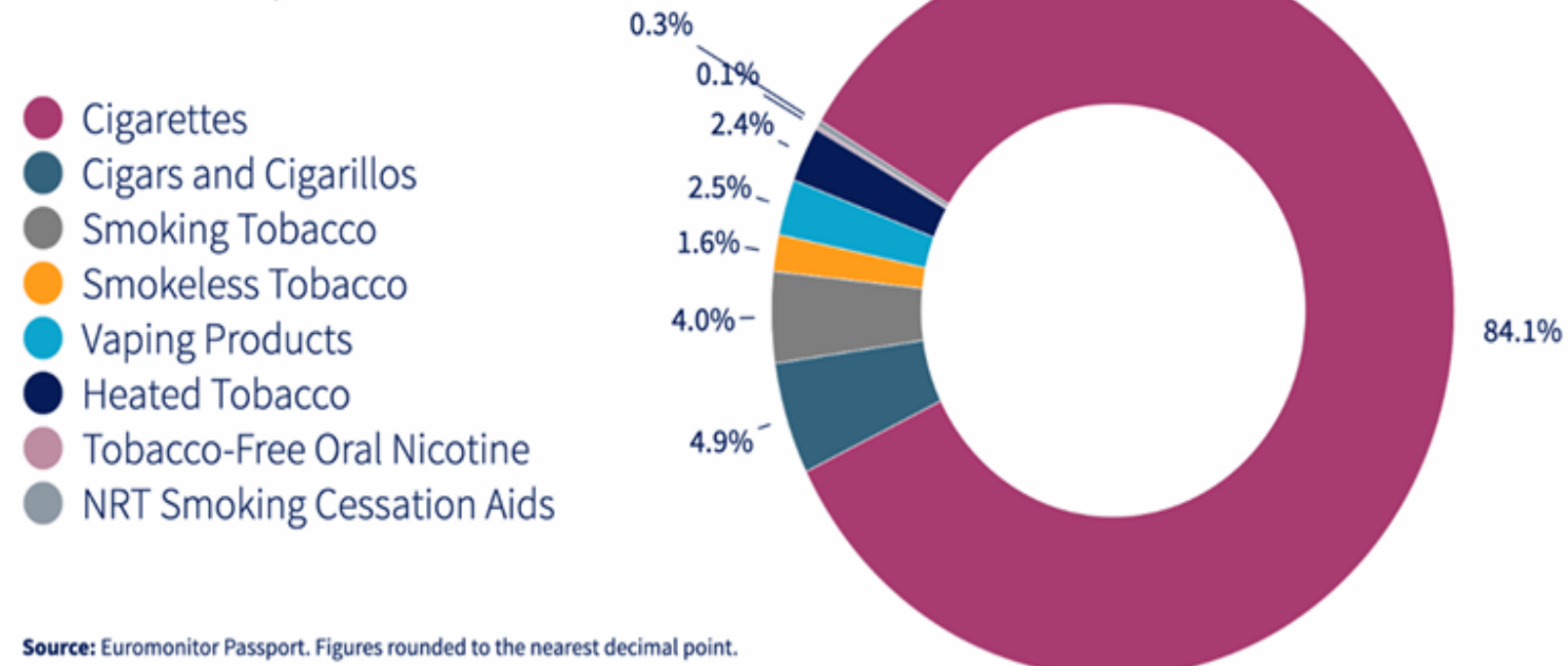
Zahříváný tabák: 5.5%, 2.3% denně

Spalovaný tabák: 29%

Global category market size

Global Nicotine Ecosystem by Product Category

Retail Value Sales, 2020

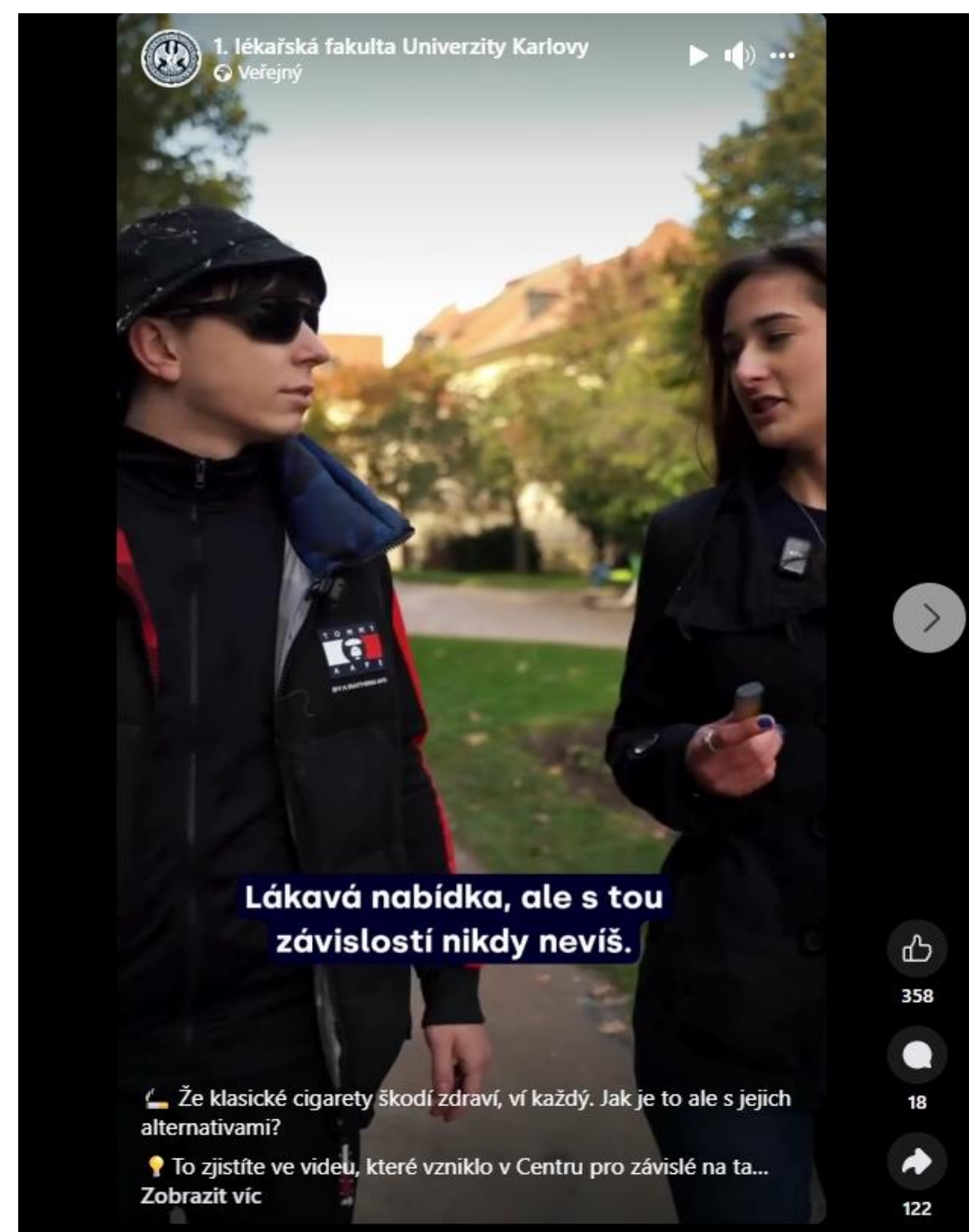

Source: Euromonitor Passport. Figures rounded to the nearest decimal point.

Video se škálou škodlivosti různých typů tabákových výrobků

Vytvoření klipu bylo
podpořeno
Úřadem vlády v rámci
programů
protidrogové politiky
AA-30-25

<https://www.facebook.com/share/v/1DS7krf3SH/>

Elektronická cigareta

≠ zahříváný tabák

(ZT= THP- tobacco heated products)

Nikotinový sáček

≠ žvýkací tabák

≠ snus

TAKE HOME MESSAGE

Elektronické cigarety a acetát vitamínu E (vitamin E acetate) jsou spojovány s **syndromem EVALI** (E-cigarette or Vaping Product Use-Associated Lung Injury), vážným poškozením plic, které se projevuje dušností, kašlem a bolestí na hrudi, přičemž klíčovou roli hraje právě tento zahušťovací agent v **nelegálních náplních s THC**.

Zákonné úpravy:

65/2017 Sb. Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
mmj. **Zákaz používání EC ve stejných místech jako cigarety kromě restaurací a ZOO**

Novela zákona 65/2017 č. 59/2023

Nově zahrnuty nikotinové sáčky,
Zákaz prodeje do 18 let a obsah nikotinu povolen na max. 12 mg/ks

Vyhláška 429/2025 Sb.

upravuje obsah látek v EC

Plný zákaz Příloha 1. k. citronová, sukralóza, jalovcový a březový olej...
Omezení dávky Příloha 2: HCN, Teucrin A, c nikotinu max 20 mg/ml...

Různé typy výrobků s obsahem tabáku a nikotinu a jejich dopady (strategie snížení rizika)

- Tzv. **kontinuum škodlivosti:**

Žádné výrobky s obsahem tabáku a nikotinu!

Výrobky bez tabáku: náhradní terapie nikotinem

nikotinové sáčky

e-cigarety (o desítky % nižší zdrav. riziko než hořící T)

Výrobky s tabákem: nehořící – **žvýkací tabák, snus**

Tabák zahříváný (THP) na cca 300-350°C, aerosol s obsahem toxických látek, ale většiny toxinů méně, nežli v hořícím tabáku, neobsahuje CO

Extrémně škodlivý kouř spalovaného tabáku!

Cigarety, doutníky, dýmky, vodní dýmka

Srovnání zdravotních důsledků

- četné kontroverze (i dle financování výzkumu)

Elektronické cigarety

WHO doporučuje opatrnost, nezmiňuje jako harm-reduction strategii

Cochrane EC pro odvykání kouření nenalezl vážné nežádoucí účinky

NICE: Snížení rizika, není dostatek důkazů o kolik. Cave! duální užívání.

National Institute for Health and Care Excellence Final Tobacco: preventing uptake, promoting quitting and treating dependence: update 2025 M Evidence review for long-term health effects of e-cigarettes NICE guideline NG209

RVKPP zdůrazňuje významné snížení rizika u EC i THP

E-cigarettes generally produce *less toxic exposure than cigarette smoke, but they are *not* toxin-free. Dual use is particularly harmful.*

Goniewicz ML et al: Comparison of Nicotine and Toxicant Exposure in Users of Electronic Cigarettes and Combustible Cigarettes. JAMA Netw Open. 2018 Dec 7;1(8):e185937. doi:

10.1001/jamanetworkopen.2018.5937. PMID: 30646298; PMCID: PMC6324349.

Srovnání zdravotních důsledků

- četné kontroverze (i dle financování výzkumu)

 HTP jsou pravděpodobně škodlivější než e-cigarety

Zahříváný tabák (HTP- Heated Tobacco Products) je pravděpodobně škodlivější než e-cigarety, protože je zahřátím produkován aerosol z tabáku obsahující více a větší koncentrace toxických škodlivin než EC

- **Aerosol z HTP obsahuje více toxických chemikálií a vykazuje vyšší cytotoxicitu než aerosol z e-cigaret.**

- **E-cigarety obvykle produkují nižší koncentrace polycyklických aromatických uhlovodíků a karbonylových látek než HTP**

(McNeill A, Brose LS, Calder R, Bauld L & Robson D (2018). Evidence review of e-cigarettes and heated tobacco products 2018. A report commissioned by Public Health England. London: Public Health England. Dusautoir 2021, ERS –European Respiratory Society 2019, CDC 2025)

Zdravotní dopady:

Nikotinové sáčky

Nikotinové sáčky obsahují nikotinový prášek, mikrokrystalickou celulózu, příchutě a další přísady. Prášek se rozpouští v ústech, nikotin se vstřebává v oblasti dásní a dutiny ústní.

Vysoká návykovost: Nikotin je vysoce návykový a škodlivý zvláště pro děti a dospívající a pro těhotné ženy.

Zdravotní dopady dány toxicitou nikotinu.

- neprokázány kancerogenní účinky
- pravděpodobně bez negativního vlivu na plíce
- vliv na KVO – tachykardie, arytmie, hypertenze
- statisticky spojeno s psychickými poruchami
- případy sebepoškozování i suicidální pokusy

Účinnost při léčbě závislosti na tabáku

- méně nejasností, přesto rozdílné přístupy

1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

WHO neuvádí použití e-cigarety jako možný postup odvykání kouření

WHO clinical treatment guideline for tobacco cessation in adults. Geneva: World Health Organization; 2024. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

ČR: Klinický doporučený postup KDP Léčba závislosti na tabáku, Králíková E. et al. 2022. Měly by být kuřákům, kterým se nepodařilo přestat kouřit pomocí terapie první linie, doporučovány elektronické cigarety? Odpověď: Ano, síla důkazů: střední

Cochrane i NICE – elektronické cigarety s nikotinem mohou být účinné při odvykání kouření, a to více než NRT nebo EC bez nikotinu

Cochrane: Lindson N, Livingstone-Banks J, Butler AR, McRobbie H, Bullen CR, Hajek P, Wu AD, Begh R, Theodoulou A, Notley C, Rigotti NA, Turner T, Fanshawe T, Hartmann-Boyce J. Electronic cigarettes for smoking cessation. Cochrane Database of Systematic Reviews 2025, Issue 11. Art. No.: CD010216. DOI: 10.1002/14651858.CD010216.pub10.

NICE Tobacco: preventing uptake, promoting quitting and treating dependence: update [L] Evidence reviews for barriers and facilitators to using e-cigarettes for cessation or harm reduction NICE guideline 209, update 2005:

Účinnost při léčbě závislosti na tabáku

- méně nejasností, přesto rozdílné přístupy

1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Přechod kuřáka na **zahříváný tabák** je jednou ze strategií snížení rizika, **nepomáhá** však v léčbě závislosti na tabáku. Naopak většina pacientů začne postupně užívat větší množství ks/den . V žádných nalezených doporučeních ZT není součástí léčby závislosti na tabáku

Nikotinové sáčky – nejasné důkazy

1. vyvolávají silnou závislosti nikotinu
2. jsou účinnou strategií snížení zdravotního rizika oproti ZT
3. mohou pomoci určité části kuřáků přestat kouřit

Abstinenční příznaky (AP) v průběhu odvykání od nikotinu

Rozvoj abstinečního syndromu při odvykání u pacientů závislých na tabáku/nikotinu – u více než 80% kuřáků

Hodnocení míry závislosti FTND či anamnézy

Dle MNWS: Minnesota nicotine withdrawal scale

AP zahrnují: craving, podrážděnost, úzkost, nervozitu, poruchy spánku, poruchy soustředění, zhoršenou náladu až depresi, anhedonii, zácpu, afty, kašel aj.

Stejné zkušenosti s AP: u zahřívání tabáku, EC i nikot. sáčků...

Terapie závislosti na tabáku/nikotinu zaměření na obě složky závislosti!

**Psychosociální závislost =
psychobehaviorální intervence**

**Fyzická závislost na T/N =
farmakoterapie závislosti na tabáku (ZT)**

Psychobehaviorální terapie ZT

- Empatický, chápající přístup, relevantní informace
- Kognitivně-behaviorální psychoterapie (KBT)
- Příprava náhradních řešení pro vnitřní i vnější spouštěče kouření (triggers), „nácvik ve virtuální realitě“
- Dočasné vyhýbání se spouštěcím situacím či změna jejich kontextu
- Relaxační metody jako např. dechová relaxace, autogenní trénink, Jacobsonova relaxace, mindfulness

Farmakoterapie závislosti na tabáku

1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA

ova

Parciální agonisté $\alpha 4\beta 2$ Ach-nikotinového receptoru: snižují abstinenční příznaky a současně blokují nikotinový receptor,

Vareniklin (Varenicline Glenmark, Champix) - užívání 2x denně, na lékařský předpis, dop. min. 12 týdnů, den D ve 2. týdnu léčby. Po 6 měs. úspěšnost v CZT 70%

Cytisin (Defumoxan) volně prodejný, přírodní, zpočátku 6x1 s postupným snižováním 1 měsíc dle PI (vhodné delší užívání vyšších dávek, obvykle 3 měsíce)

Zvyšují úspěšnost cca 3x v závislosti na intenzitě intervence a délce užívání

Farmakoterapie ZT- 2

Náhradní terapie nikotinem (Nicorette, NiQuitin) -

- transdermální systémy (náplasti),
- orální formy- žvýkačky, pastilky, sprej
- kombinace forem zvyšuje úspěšnost

Bupropion (Welard, Wellbutrin, Bupropion, Elontril)

antidepresivum NDRI, předpis psychiatra či neurologa

snižuje chut k jídlu, součástí Mysimby (naltrexon+ bupropion)

Zvyšují úspěšnost po roce oproti placebu cca 2x (dle délky intervence a užívání)

Specifika léčby u různých typů výrobků s obsahem tabáku a nikotinu

Zahřívaný tabák – postup léčby závislosti na tabáku totožný jako u kuřáků. Vhodné diskutovat odstranění přístroje z okolí

Elektronické cigarety – možno zvolit stejný postup jako u kouření cigaret nebo postupné snižování koncentrace náplně a cílené snižování situací s EC

Nikotinové sáčky – opět lze použít stejné postupy jako u kouření cigaret (psychosociální intervence + medikace- parciální agonisté nikot. receptoru, nikot. náplast, postupné snižování koncentrace nikotinu v sáčku je možné, ale málokdy účinné)

2 rozdílné kazuistiky

1.

Žena, 57 let, léčena pro revmatoidní artritidu, CHOPN I, středně těžkou depresi.

- Původně kouřila 25 cigaret denně
- Po první intervenci přechod na elektronickou cigaretu s náplní 18 mg/ml, 2 ml/d
- Postupné snižování c náplně až na 3 mg/d a přechod na EC bez nikotinu, pak Paipo

2.

15-letá dívka s úzkostně-depresivní poruchou, medikována + PST

- od 13 let denně EC – různé příchutě a koncentrace- většinou 12 mg/ml
- terapie- nikotinová náplast + intervence, náplast postupně vysazena
- po svátcích při návratu do školy opět užívá EC s nikotinem a není motivovaná k léčbě

Výsledky léčby závislosti na tabáku pacientů našeho pracoviště (CZT 3. IK VFN a 1. LF UK)

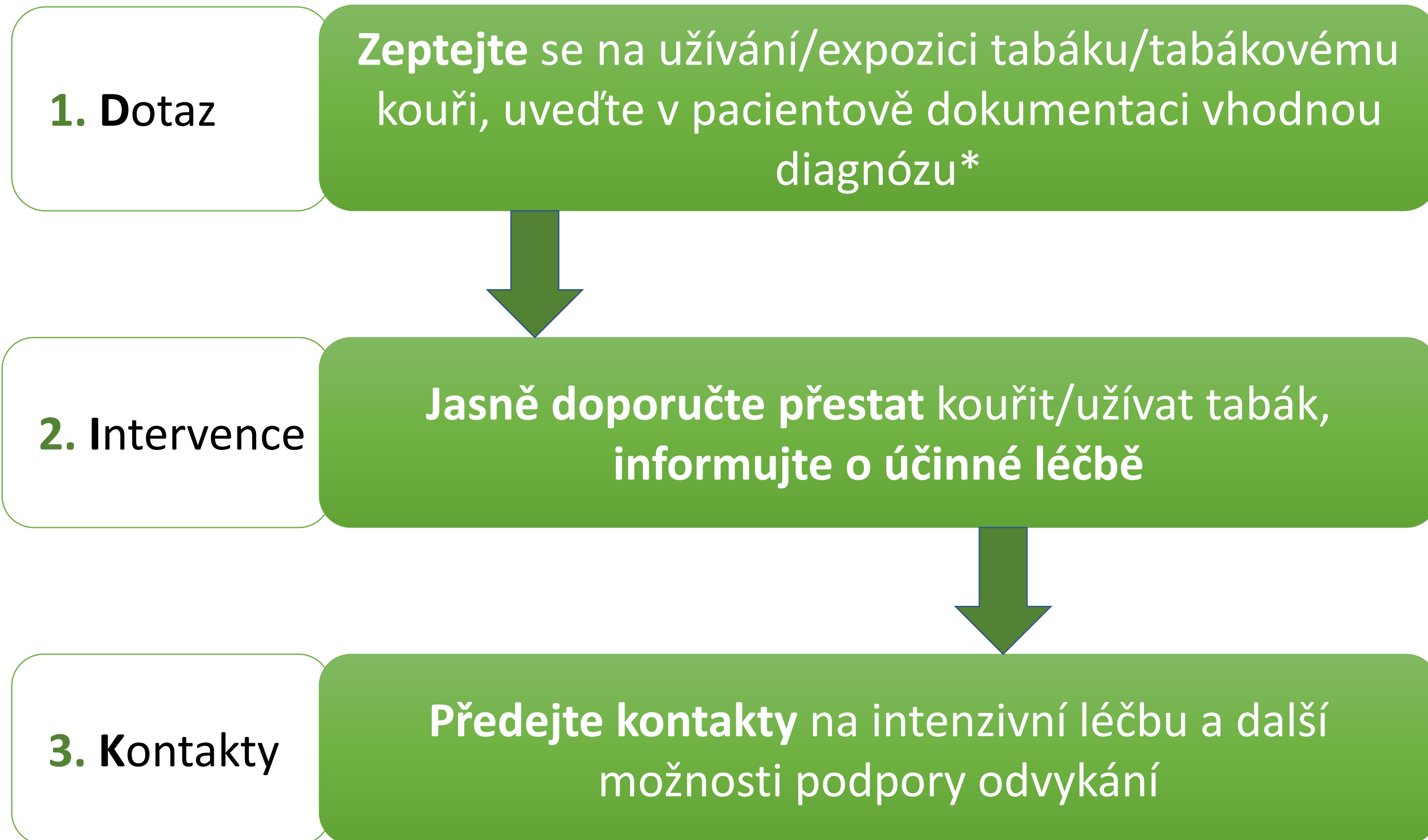
1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

CO validizovaná úspěšnost léčby závislosti na tabáku po jednom roce sledování v našem centru:
Před epidemií cov-19 **40.5 %**, v průběhu epidemie covid-19 **42.2%** Stepankova, Kralikova et al.: 2024

	Total N = 2039	Before Covid-19, N = 1221	During Covid-19, N = 818	p-value**
Successful Treatment, n (%)	839 (41.1%)	494 (40.5%)	345 (42.2%)	0.440
Unsuccessful Treatment*, n (%)	1200 (58.9%)	727 (59.5%)	473 (57.8%)	

Krátká intervence: **D**otaz, **I**ntervence, **K**ontakty

DOTAZ NA UŽÍVÁNÍ TABÁKU A DOKUMENTOVÁNÍ KUŘÁCKÉHO STATUTU PACIENTŮ ZVYŠUJE PROCENTO POSKYTOVÁNÍ KLINICKÉ INTERVENCE

***F17.2** Závislost na tabáku; **Z72.0** Užívání tabáku; **Z58.7** Pasivní kouření; **P04.2** Postižení plodu a novorozence užíváním tabáku matkou

Závěrečná doporučení

Využívat plně všech možností léčby závislosti na T/N

- Farmakoterapie ZN (vareniklin, cytisin, bupropion, NTN)
- Empatický nehodnotící přístup, příprava náhradních řešení

Motivovaní pacienti se silnou závislostí, somatickou či psychickou komorbiditou- odkaz do specializované péče

U pacientů, kteří si nepřejí přestat kouřit/užívat tabák, doporučení harm-reduction strategií

DĚKUJEME ZA TO, ŽE NEZAVÍRÁTE OČI
A ZA ČAS, KTERÝ VĚNUJETE LÉČBĚ
ZÁVISLOSTI NA TABÁKU SVÝCH KLIENTŮ

WWW.SLZT.CZ

tým Centra pro závislé na tabáku III. interní kliniky 1. LF UK a VFN
+420 224 966 603

**VŠEOBECNÁ FAKULTNÍ
NEMOCNICE V PRAZE**

Děkuji

**1. LÉKAŘSKÁ
FAKULTA**
Univerzita Karlova

MUDr. Lenka Štěpánková, Ph.D.
Centrum pro závislé na tabáku
3. IK VFN a 1. LF UK
+420 22496/6603
Lenka.stepankova@lf1.cuni.cz

